

In de steinerschool wordt er dagelijks gemusiceerd. Zowel zang als instrumentaal spel komen daarbij aan bod. Vanaf de eerste klas krijgen de kinderen een sopraanblokfluit en leren ze die op het gehoor bespelen. De kinderen leren de juiste vingerzetting door nabootsing van de leerkracht of van andere kinderen.

Er zijn drie momenten in de schooldag waarop de kinderen blokfluit kunnen leren:

1. Tijdens de ochtendmuziek
2. Tijdens de individuele verwerking in de periodelessen
3. Tijdens de muzieklessen (meestal 's namiddags)

Tijdens de ochtendmuziek gebeurt het blokfluitspelen klassikaal; er is dan geen individuele aanpak. Een tweede leerkracht kan wel een kind apart nemen om te oefenen in een ander lokaal.

Tijdens de individuele verwerking in de periodelessen gebeurt het oefenen op de blokfluit strikt individueel.

Tijdens de muzieklessen is er zowel klassikaal als individueel onderricht mogelijk.

De ochtendmuziek gebeurt bij voorkeur met een groep van twee of drie klassen. Klassen 1-2-3 samen (eenstemmige muziek) en klassen 4-5-6 samen (meerstemmige muziek).

Waarom klasoverstijgend werken in de ochtendmuziek?

Muzikaal is het beter om met een grotere groep te zingen. De klank is voller en homogener.

Kinderen van wie de stem nog niet goed zit (brommers) komen sneller tot goed zingen.

De oudere kinderen zijn stemvaster dan de jongere en kennen meer liederen van het repertoire. Daardoor leren de jongere kinderen de liederen ook sneller.

Instrumentaal is het interessanter. In de groep 1-2-3 komt er variatie in de eenstemmige muziek omdat de derde klas de altblokfluit erbij neemt. Eenvoudige instrumentale meerstemmigheid – bijvoorbeeld door het spelen in kwinten en/of octaven - kan op die manier ontstaan. In de groep 4-5-6 zijn er meer mogelijkheden om instrumentaal te variëren.

Het meerstemmig zingen in de groep 4-5-6 gaat beter in zo'n klasoverstijgende groep dan in een kleine groep die beperkt is tot één klas.

Tijdens de ochtendmuziek wordt er gekozen uit

- het repertoire voor de jaarfeesten
- het repertoire voor het systematisch leren bespelen van de blokfluit.

De beide liedrepertoires wisselen elkaar voortdurend af. Na een lied uit het feestrepertoire volgt een lied uit het blokfluitrepertoire met blokfluitspel. Dan weer een lied uit het feestrepertoire. De afwisseling moet niet strikt 1 – 1 zijn, maar mag ook 2-1 of 1-2 zijn. Geleidelijk - na enkele weken - lopen beide repertoires in elkaar over, waarbij liederen uit het feestrepertoire ook op de blokfluit gespeeld worden.

Tijdens de individuele verwerking van de periodelessen is er gelegenheid om kinderen individueel te helpen bij het blokfluitspel. Meestal gebeurt dat tegen het einde van de periodeles als enkele kinderen klaar zijn met hun opdrachten, of naar de mening van de

leerkracht voldoende gewerkt hebben aan hun taken of gewoon nood hebben aan even iets anders doen.

Tijdens de muzieklessen wordt er intensiever en gericht gewerkt aan het correct leren spelen op de blokfluit. Zowel klassikaal als individueel. In deze lessen wordt een deel van de lestijd gebruikt om systematisch en gestructureerd te werken rond het leren bespelen van de blokfluit. Het repertoire is hetzelfde als dat wat in de ochtendmuziek aan bod komt.

Wat is er specifiek aan deze methode?

- Ze maakt gebruik van het kinderlied. Elke melodie wordt zowel gezongen als gespeeld. Het zingen gaat vooraf aan het spelen. Er worden in de beginfase geen aparte instrumentale stukken gespeeld.
- De toonruimte wordt systematisch uitgebreid van koekoeksterts tot chromatiek.
- Ze maakt intensief gebruik van transpositie; elk lied wordt in verschillende toonaarden gezongen en gespeeld. Daarmee ontdekken de kinderen vanaf het begin de mogelijkheden van het instrument.
- Ze is gerelateerd aan het op het gehoor leren spelen. Notenleer is geen basisvereiste, maar komt er in een later stadium wel aan te pas.

Voorbeeld van een indeling van de ochtendmuziek begin september:

Niet aankondigen wat je gaat doen of gaat zingen zoals meestal gedaan wordt in het onderwijs, maar onmiddellijk beginnen zingen. Uitleg over een lied geef je altijd tussendoor, maar steeds héél kort en is niet na elke zangbeurt nodig.

Een herfstlied zingen. Indien er nog geen herfstliederen gekend zijn, het lied aanleren door voorzingen en nazingen. Neem dan ook een kort en eenvoudig lied. Niet verder doen tot het lied gekend is, maar na enkele voor- en nazingbeurten en oefenen van de tekst een ander (kort en eenvoudig) lied nemen. Morgen kan het eerste lied (en alle volgende liederen) verder geoefend worden. Het is ook typisch voor het dagelijks musiceren dat een lied niet in één les hoeft gekend of afgewerkt te worden.

Het lied *Koekoek zeg me toch* voor- en nazingen. Bij hoeveel jaren leef ik nog mag het aantal door de kinderen gekozen worden. Dit enkele keren doen.

De blokfluit laten vastnemen en de vingerzetting oefenen. Vingerzetting oefenen terwijl de kinderen zingen (zie volgend blad). Tot slot de melodie spelen op de blokfluit (zo goed en zo kwaad als 't gaat). Dit is het onderdeel van de ochtendmuziek waaraan het meeste tijd besteed wordt begin september.

Het herfstlied even hernemen (2 à 3 maal).

Het tweede blokfluitlied aanleren: *Koekoek, waar ben je?* Alleen zang en onmiddellijk daarna het lied *Koekoek zeg me toch* weer op de blokfluit spelen.

Een volgend herfstlied voorzingen. De tekst oefenen. Als het een muzikale groep is ook met voor- en nazang.

Afsluiten met het eerste herfstlied.

Na enkele dagen kan je volgend schema aanhouden:

Zingen van een gekend lied

nieuw lied aanleren (uit feest- of blokfluitrepertoire)

blokfluit spelen (één lied of twee liederen enkele keren spelen en zingen)

gekend lied zingen

nieuw lied op de blokfluit spelen

nieuw lied (gedeeltelijk) aanleren

gekend lied zingen en blokfluiten

gekend lied zingen.

Steeds zorgen voor voldoende afwisseling:

nieuw – oud

zang - blokfluit

De blokfluit vasthouden.

Eerst met de rechterhand onderaan (zonder de openingen te bedekken):

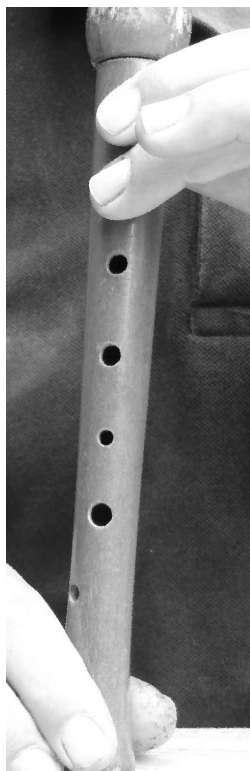
Dan de duim van de linkerhand op het duimgat (op de achterkant van de fluit) zetten:

De wijsvinger van de linkerhand op de bovenste opening zetten:

De middelvinger op de op één na bovenste opening zetten:

Nu kan de wijsvinger op en neer bewegen, waardoor de toon do (of c) ontstaat bij het blazen. Dit oefenen we echter eerst zonder blazen. Dat kan door de blokfluit op tafel te laten rusten of gewoon in de hand te houden of met het mondstuk tegen de kin te laten rusten:

Nog altijd zonder blazen de stand van de vingers controleren. De vingers liggen plat op de openingen van de blokfluit. We dekken de openingen niet af met de vingertoppen, maar met het kussentje van de bovenste vingersegmenten:

De blokfluit op de juiste manier aan de mond zetten, vooraan tussen de lippen:

Nu zijn we klaar om de eerste tonen te spelen. Voor de LA (a²) staan de wijs- en middelvinger op de blokfluit, de duim op het duimgat. Voor de DO (c³) gaat alleen de wijsvinger omhoog. Bij het voordoen lichten we de wijsvinger hoog op, de kinderen laten echter de wijsvinger maar een klein beetje omhoog gaan. In het begin lichten ze de vingers doorgaans veel te hoog op; dus moet daar af en toe op gewezen worden.

De eerste liederen (koekoeksters en zaagdeun) oefenen we altijd eerst zonder te blazen.

Blokfluit leren spelen begint echter eerst met zingen.

Voor- en nazingen.

Eerst met tekst, daarna op lettergrepen: noe, na, lu, du

De lettergreep du of dut is de beste voorbereiding op de goede blaas-articulatietechniek.

Tegelijk zingen (op tekst, maar ook op dutdutdu) en de vingerzetting op de blokfluit oefenen.

Inwendig zingen (op dutdutdu) en de vingerzetting op de blokfluit oefenen.

Ten slotte spelen op de blokfluit, waarbij de tong dezelfde beweging blijft maken als bij het zingen op dutdutdu. Erop letten dat de kinderen die articulatie goed oefenen en niet in één doorlopende ademstroom blazen, waarbij de tonen in elkaar overvloeien.

Elke toon moet afzonderlijk gevormd worden met de tong.

Zingen en spelen:

Het lied zingen in een toonruimte die geschikt is voor de kinderstem, bij voorkeur tussen de hoge en de lage mi (tussen e² en e³). In de loop van de lagere school breidt die toonruimte uit van hoge sol tot lage do (g² – c³). Instrumentaal kan die toonruimte nog verder naar onder en naar boven uitgebreid worden.

Een lied als Arendstokje leren we bij voorkeur aan op deze toonhoogte (opgelet: dit is niet het eerste lied dat de kinderen leren spelen):

Arendstokje

Zaagdeun c-d-c-a

A - rend - stok - je, a - rend - stok - je, heb je mijn klei - ne, jon - gen niet ge - zien, Nee mijn - heer hij is, weg - ge - lo - pen, stil - le - tjes in zijn hol - le - tje ge - kro - pen

Voor het spelen op de blokfluit kan zowel deze toonhoogte als een andere gebruikt worden. Voor beginnende blokfluitspelers is het aangeraden om een lagere ligging te verkiezen. Bijvoorbeeld deze:

Arendstokje

Zaagdeun g-a-g-e

A - rend - stok - je, a - rend - stok - je, heb je mijn klei - ne jon - gen niet ge - zien Nee mijn - heer hij is
weg - ge - lo - pen stil - le - tjes in zijn hol - le - tje ge - kro - pen

De eerste weken van het schooljaar niet elk lied direct op de blokfluit laten spelen, maar eerst de houding en de vingerzetting oefenen zonder te blazen.

De blokfluit onderaan – niet op de openingen - vasthouden met de rechterhand al dan niet steunend op tafel. Als de blokfluit niet op tafel steunt, rust het mondstuk tegen de kin.

De linkerhand vinger voor vinger op de juiste openingen zetten. Eerst met het duimgat beginnen, dan de wijsvinger en dan de middelvinger. Rustig en systematisch te werk gaan en regelmatig opnieuw van voren af aan herbeginnen. Later komt er dan de ringvinger bij.

Van zodra de rechterhand erbij komt ook die houding systematisch oefenen, vinger per vinger en steeds controleren of de vingers de openingen volledig afdekken. Dit gaat bij de rechterhand meestal wat moeilijker dan bij de linkerhand.

De vingerzetting oefenen:

De blokfluit met het mondstuk tegen de kin laten rusten. De rechterhand houdt de blokfluit onderaan vast. De linkerhand dekt de openingen bovenaan af met duim, wijsvinger en middelvinger.

De wijsvinger gaat omhoog: de toon do (c'') kan zo gespeeld worden.

De wijsvinger omlaag (opening afgedekt) geeft de toon la (a'').

Eerst gewoon oefenen zonder zang en zonder blazen. De blokfluit rust op de kin.

Dan zingen en tegelijk de vingerzetting oefenen.

Zingen op dut-dut en de vingerzetting oefenen.

De melodie spelen:

Na de voorbereidende oefeningen de blokfluit aan de mond zetten en zachtjes blazend de melodie spelen.

In het begin speelt de leerkracht telkens eerst voor, zodat de kinderen horen en zien hoe het moet. De leerkracht speelt daarna ook mee met de kinderen. Maar al snel toont hij alleen nog de vingerzetting en zingt mee op du-du of op de tekst van lied. Later kan dat ook achterwege blijven en heeft hij de kans om – terwijl de kinderen spelen – aanwijzingen te geven (*bv. zachter blazen. Onmiddellijk na het einde nog eens spelen... enz.*) of kinderen te helpen bij de vingerzetting. Veel kinderen verwisselen aanvankelijk rechter- en linkerhand. Dat kan tijdens het spelen bijgestuurd worden.

Het eerste lied.

Zingen, daarna oefenen zonder blazen en ten slotte spelen op deze toonhoogte:

Koekoek zeg me toch

Koekoeksterts c-a

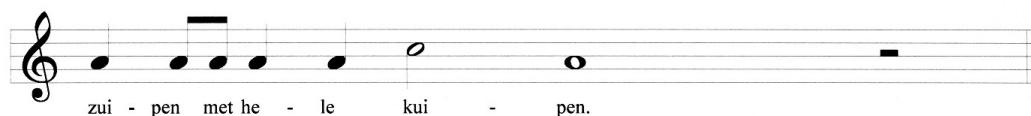

Variatie: het lied zingen en alleen het tellen op het eind laten spelen. De kinderen tellen dan inwendig mee. Of de leerkracht telt luidop en de kinderen spelen. Om de correcte blaastechniek te ondersteunen kan de leerkracht ook luidop meezingen op dut-dut-du.

Op dezelfde dag als het vorige lied kan ook onmiddellijk het volgende lied gezongen en gespeeld worden. De liedtekst hoeft nog niet volledig gekend te zijn door de kinderen, zij kunnen wel al meespelen op de blokfluit terwijl de leerkracht zingt en de vingerzetting toont. De maat van dit lied contrasteert sterk met die van het vorige lied, wat voor de nodige afwisseling zorgt.

Koekoek, waar ben je ?

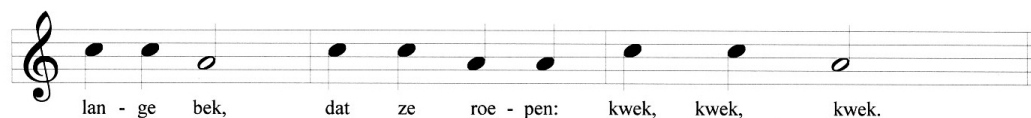
Koekoeksterts c - a

Zelfs een derde lied kan er die eerste dag (of zeker de volgende dag) nog bij. Ook een lied op de koekoeksterts, maar met een totaal andere tekst bij wijze van afwisseling. Ook dit lied begint op de do (c'') zoals de vorige twee liederen.

Ooievaar, lange poot

Koekoeksterts c - a

We voegen een nieuw lied toe. Weer met dezelfde werkwijze: zingen – zingen en vingerzetting – zingen op dutdudtu met vingerzetting – spelen op de blokfluit terwijl de leerkracht zingt.

Rommele in de pot

Koekoeksters c - a

Rom-me - le, in de pot, waar is Klaas en waar is zot? Zot is in het
 stal - le - ke, wat heeft hij daar ver - lo - ren? Al - le - bei zijn o - ren.
 Zegt als hij thuis - komt, hij zal er wat van ho - ren. Bim, bom,
 baf, slaat de koe de kop af!

We blijven bij de koekoeksters, maar nemen die nu stijgend: la-do (a''-c''') met het volgende lied:

Woont een bakker in Kalmthout

Koekoeksters c-a

Woont een bak - ker in Kal - lemt - hout,
 bakt zijn brood in een o - ven met hout. Wil je er een - tje gaan
 ha - len, dan moet je daar - voor be - ta - len.

Het volgende Duitse lied heeft ook een stijgende koekoeksterts of kleine tert:

Eine kleine Dickmadam

Koekoeksterts a-c

Musical notation for the first two lines of the song. The first line is in 4/4 time and contains the lyrics: "Ei - ne klei - ne Dick - ma - dam, fuhr auf ei - ner Ei - sen - bahn, Ei - sen - bahn die krach - te,". The second line continues with "Dick - ma - - dam die lach - - te." The melody consists of a series of eighth notes in the first line and quarter notes in the second line.

We verrijken het blokfluitrepertoire nu met een lied in een maat van drie:

Heb je goud

Koekoeksterts c - a

Musical notation for the first two lines of the song. The first line is in 3/4 time and contains the lyrics: "Heb je goud of heb je't ver - lo - ren? Zoek het in't woud of zoek het in't". The second line continues with "ko - ren. Zoe - ken, zoe - ken, in al - le hoe - ken." The melody consists of quarter notes in the first line and quarter notes in the second line.

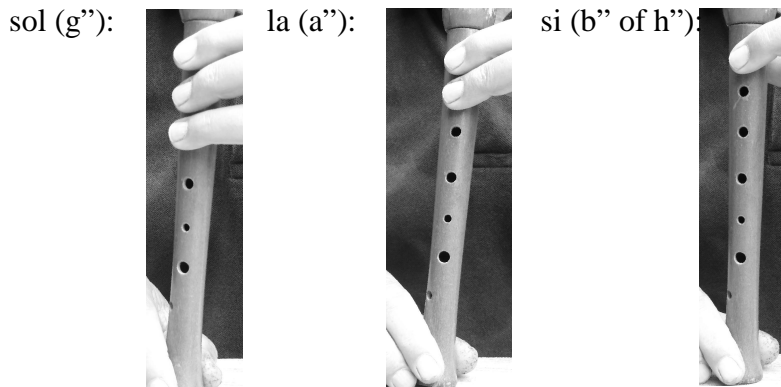
In het Engels en met triolen:

One, two, put on your shoe

Koekoeksterts c-a

Musical notation for the first three lines of the song. The first line is in 2/4 time and contains the lyrics: "One, two, put on your shoe. Three, four, shut the door." The second line continues with "Five, six, pick up sticks. Se - ven, eight, Eat off a plate". The third line continues with "Nine, ten, say it a - gain." The melody features triplet markings (indicated by a '3' above a bracket) under the words 'put', 'shut', 'Eat', and 'say'.

Als we de vorige liederen dagelijks gezongen en gespeeld hebben, is nu het moment aangebroken om de vingerzetting uit te breiden. De ringvinger van de linkerhand komt erbij. Zo kunnen nu de tonen sol (g^{''}), la (a^{''}) en si (h^{''} of b^{''}) gespeeld worden. We vertrekken van de la-greep (a-greep) en zetten de ringvinger neer. We krijgen de sol (g^{''}). Dan lichten we de ringvinger op en krijgen de la (a^{''}). Dan gaat ook de middelvinger omhoog en de toon si (b^{''} of h^{''}) ontstaat.

Het eerste grote-tertslied *Issie Dissie Douw* is zo opgebouwd dat de vingers steeds in volgorde opgelicht en neergezet worden.

Issie Dissie Douw

Grote tertseun g-a-h(b)

Is - sie dis - sie douw, com - pli - ment aan jou, com - pli -
ment aan Is - sie dis - sie, Is - sie dis - sie douw

In het Franse lied *Combien vendez vos oignons* moeten soms twee vingers tegelijk opgelicht of neergezet worden. Het is dan van belang om de kinderen erop te wijzen dat ze steeds aan de onderste vinger (ringvinger) moeten denken bij het neerzetten, de andere vinger (middelvinger) volgt vanzelf. Dit kan best vooraf geoefend worden zonder blazen.

Combien vendez vos oignons

Grote tersteun g-a-h(b)

Com - bien ven - dez vos oi - gnons, la Mè - re Ma - de - lei - ne, com - bien
ven - dez vos oi - gnons, la Ma - de - lon?

De duim van de linkerhand laten we voorlopig nog op het duimgat staan. We gaan nu eerst de rechterhand aan bod laten komen.

Daarvoor moet de rechterhand naar zijn juiste positie op de blokfluit komen. De duim neemt plaats onder het duimgat van de fa (f), de wijsvinger zetten we op de middelste opening, onder de ringvinger van de linkerhand.

Het lied Issie Dissie Douw kunnen we nu spelen op fa-sol-la (f'-g''-a'')

Issie Dissie Douw

Grote tertseun f-g-a

Is - sie dis - sie douw, com - pli - ment aan jou, com - pli -
ment aan Is - sie dis - sie, Is - sie dis - sie douw

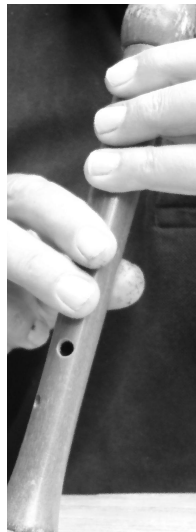
Zo ook het lied *Combien vendez vos oignons*:

Combien vendez vos oignons

Grote tertseun f-g-a

Com - bien ven - dez vos oi - gnons, la Mè - re Ma - de - lei - ne, com - bien
ven - dez vos oi - gnons, la Ma - de - lon?

De ringvinger van de rechterhand mag vanaf nu ook meedoen. Hij vormt de toon mi (e'')

We hernemen de liederen van de koekoekster, maar nu op sol-mi (g''-e'') – *de andere ligging (do-la) en de grote tertslieder in twee liggingen blijven we ook tussendoor herhalen* – en beginnen met de liederen die met de stijgende kleine terts beginnen.

Woont een bakker in Kalmthout

Koekoekster g-e

Woont een bak - ker in Kal - lemt - hout,

bakt zijn brood in een o - ven met hout. Wil je er een - tje gaan

ha - len, dan moet je daar - voor be - ta - len.

Eine kleine Dickmadam

Koekoeksterfs e-g

Musical notation for the song 'Eine kleine Dickmadam'. It consists of two staves of music in 4/4 time. The first staff contains the melody with lyrics: 'Ei - ne klei - ne Dick - ma - dam, fuhr auf ei - ner Ei - sen - bahn, Ei - sen - bahn die krach - te,'. The second staff continues the melody with lyrics: 'Dick - ma - - dam die lach - - te.'

Daarna nemen we de liederen met de dalende kleine terts. Bij het neerzetten van de vingers van de rechterhand altijd eerst aan de middelvinger denken. De wijsvinger volgt vanzelf. De volgorde van de liederen speelt geen rol.

Koekoek zeg me toch

Koekoeksterfs g-e

Musical notation for the song 'Koekoek zeg me toch'. It consists of one staff of music in 4/4 time with lyrics: 'Koe - koek zeg me toch hoe - veel ja - ren leef ik nog? Eén ___ twee ___ drie ___'.

Koekoek, waar ben je ?

Koekoeksterfs g-e

Musical notation for the song 'Koekoek, waar ben je?'. It consists of two staves of music in 6/2 time. The first staff contains the melody with lyrics: 'Koe - koek, waar ben je? In de bos - sen, wat doe je daar? ei - ers'. The second staff continues the melody with lyrics: 'zui - pen met he - le kui - pen.'

Heb je goud

Koekoeksterfs g-e

Musical notation for the song 'Heb je goud'. It consists of two staves of music in 3/4 time. The first staff contains the melody with lyrics: 'Heb je goud of heb je't ver - lo - ren? Zoek het in't woud of zoek het in't'. The second staff continues the melody with lyrics: 'ko - ren. Zoe - ken, zoe - ken, in al - le hoe - ken.'

Ooievaar, lange poot

Koekoeksters g-e

Ooi - e - vaar lan - ge poot haal de kik - kers uit de sloot, steek ze in je

lan - ge bek, dat ze roe - pen: kwek, kwek, kwek.

Rommele in de pot

Koekoeksters g-e

Rom - me - le, in de pot, waar is Klaas en waar is zot? Zot is in het

stal - le - ke, wat heeft hij daar ver - lo - ren? Al - le - bei zijn o - ren.

Zegt als hij thuis - komt, hij zal er wat van ho - ren. Bim, bom,

baf, slaat de koe de kop af!

One, two, put on your shoe

Koekoeksters g-e

One, two, put on your shoe. Three, four, shut the door.

Five, six, pick up sticks. Se - ven, eight, Eat off a plate

Nine, ten, say it a - gain.

Met de ringvinger van de rechterhand vormen we de toon re (d). Daarmee kunnen alle liederen van de koekoeksters op fa-re (f'-d'') gespeeld worden. We beginnen weer met de stijgende terts van *Woont een bakker in Kalmthout* en *Eine kleine Dickmadam*. Tussendoor herhalen we alle voorgaande liederen in hun verschillende zettingen.

Woont een bakker in Kalmthout

koekoeksterts f-d

Woont een bak - ker in Kal - lemt - hout,
bakt zijn brood in een o - ven met hout. Wil je er een - tje gaan
ha - len, dan moet je daar - voor be - ta - len.

Eine kleine Dickmadam

Koekoeksterts d-f

Ei - ne klei - ne Dick - ma - dam, fuhr auf ei - ner Ei - sen - bahn, Ei - sen - bahn die krach - te,
Dick - ma - dam die lach - te.

Nu volgen de liederen met de dalende koekoeksterts in willekeurige volgorde.

Koekoek, waar ben je ?

Koekoeksterts f-d

Koe - koek, waar ben je? In de bos - sen, wat doe je daar? ei - ers
zui - pen met he - le kui - pen.

Koekoek zeg me toch

Koekoeksters f-d

4/4 Koe - koek zeg me toch hoe-veel ja-ren leef ik nog? Eén twee drie

Rommele in de pot

Koekoeksters f-d

4/4 Rom-me - le, in de pot, waar is Klaas en waar is zot? Zot is in het

stal - le - ke, wat heeft hij daar ver - lo - ren? Al - le - bei zijn o - ren.

Zegt als hij thuis - komt, hij zal er wat van ho - ren. Bim, bom,

baf, slaat de koe de kop af!

Ooievaar, lange poot

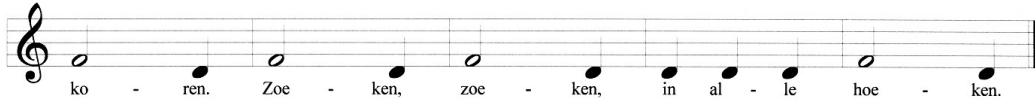
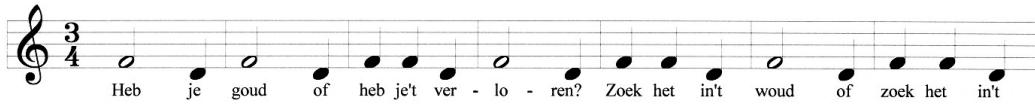
Koekoeksters f-d

4/4 Ooi - e - vaar lan - ge poot haal de kik - kers uit de sloot, steek ze in je

lan - ge bek, dat ze roe - pen: kwek, kwek, kwek.

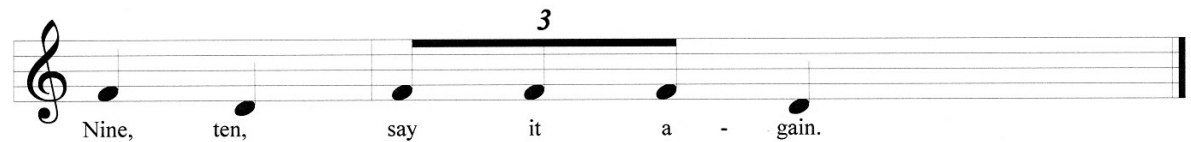
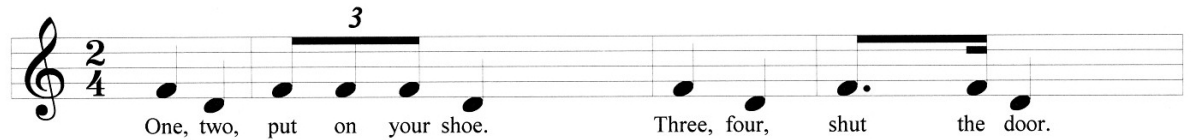
Heb je goud

Koekoeksters f-d

One, two, put on your shoe

Koekoeksters f-d

De lage do komt nu aan de beurt en wordt gevormd met de pink van de rechterhand.

Het is voor beginnende blokfluiters niet zo gemakkelijk om het duimgat onderaan goed af te sluiten. Het probleem stelt zich vooral als de speler de neiging heeft om de openingen af te sluiten met de toppen van de vingers. Daarom zullen we eerst oefenen zonder blazen en controleren daarbij de stand van de vingers.

De grote-tertsliederen komen nu weer aan de beurt. Eerst *Issie Dissie Douw* en daarna *Combien vendez vos oignons*.

Issie Dissie Douw

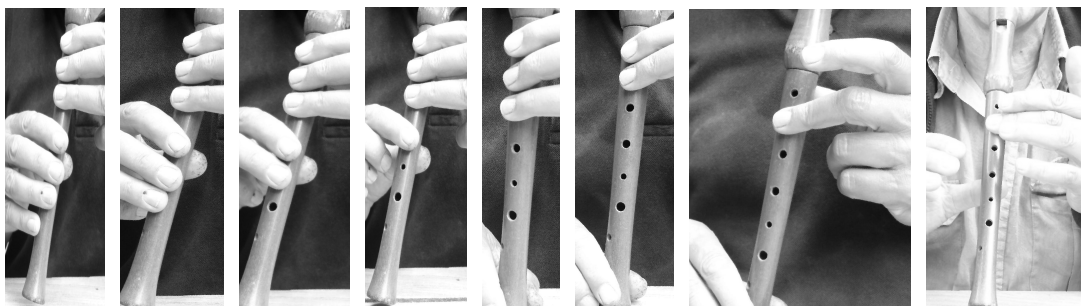
Grote tertseun c-d-e

Combien vendez vos oignons

Grote tertseun c-d-e

Tot nu toe bleef de duim van de linkerhand steeds op het duimgat op de achterkant van de blokfluit staan. Nu mag die ook in beweging komen om de hoge re (d^{'''}) te kunnen spelen. We zetten eerst alle vingers op de blokfluit en lichten ze één voor één op. Eerst de vingers van de rechterhand – de duim van deze hand blijft op zijn plaats – dan de ringvinger van de linkerhand. Daar stoppen we.

We spelen de la (a^{''}) en de hoge do (c^{'''}) en laten de wijsvinger omhoog staan. De middelvinger blijft op de blokfluit. Nu mag het duimgat open en krijgen we de hoge re (d^{'''}). We oefenen eerst zonder blazen, daarna met zacht aanblazen.

De liederen van de koekoeksters spelen we nu op re-si (d'''-h''/b''). We beginnen weer met de stijgende tertst.

Woont een bakker in Kalmthout

Koekoeksters d-h(b)

Woont een bak - ker in Kal - lemt - hout,
 bakt zijn brood in een o - ven met hout. Wil je er een - tje gaan
 ha - len, dan moet je daar - voor be - ta - len.

One, two, put on your shoe

Koekoeksters d-h(b)

One, two, put ³ on your shoe. Three, four, shut the door.
 Five, six, pick up sticks. Se - ven, eight, Eat ³ off a plate
 Nine, ten, say ³ it a - gain.

Nu de liederen met de dalende koekoeksters. De volgorde is niet belangrijk.

Koekoek zeg me toch

Koekoeksters d-h(b)

4/4 Koe - koek zeg me toch hoe-veel ja-ren leef ik nog? Eén — twee — drie —

Koekoek, waar ben je ?

Koekoeksters d-h(b)

6/2 Koe - koek, waar ben je? In de bos - sen, wat doe je daar? ei-ers

zui - pen met he - le kui - pen.

Rommele in de pot

Koekoeksters d - h

4/4 Rom-me - le, in de pot, waar is Klaas en waar is zot? Zot is in het

stal - le - ke, wat heeft hij daar ver - lo - ren? Al - le - bei zijn o - ren.

Zegt als hij thuis - komt, hij zal er wat van ho - ren. Bim, bom,

baf, slaat de koe de kop afl

Ooievaar, lange poot

Koekoeksters d - h

Ooi - e - vaar lan - ge poot haal de kik - kers uit de sloot, steek ze in je

lan - ge bek, dat ze roe - pen: kwek, kwek, kwek.

Heb je goud

Koekoeksters d - h

Heb je goud of heb je't ver - lo - ren? Zoek het in't woud of zoek het in't

ko - ren. Zoe - ken, zoe - ken, in al - le hoe - ken.

One, two, put on your shoe

Koekoeksters d-h(b)

One, two, put on your shoe. Three, four, shut the door.

Five, six, pick up sticks. Se - ven, eight, Eat off a plate

Nine, ten, say it a - gain.

Vanaf nu kan elk nieuw lied onmiddellijk in twee of drie verschillende liggingen gespeeld worden. We beginnen met de zaagdeun (kinderdeun), waarbij de overgang van hoge do naar hoge re eenvoudig te spelen is.

We leren elk lied al zingend aan in de hoge ligging, liefst op do-re-do-la (c''-d''-c''-a''). Als het gekend is zingen we het in het lage register: sol-la-sol-mi (g''-a''-g''-e'') en spelen het op die tonen op de blokfluit. Pas als deze versie goed gekend is op de blokfluit schakelen we over op de andere versies: la-si-la-fa (a''-b''/h''-a''-f'') en do-re-do-la (c''-d''-c''-a'').

Arendstokje

Zaagdeun g-a-g-e

A - rend-stok - je, a - rend-stok - je, heb je mijn klei - ne jon-gen niet ge - zien Nee mijn - heer hij is

weg - ge - lo - pen stil - le - tjes in zijn hol - le - tje ge - kro - pen

Arendstokje

Zaagdeun f-g-f-d

A - rend-stok - je, a - rend-stok - je, heb je mijn klei - ne jon-gen niet ge - zien Nee mijn - heer hij is

weg - ge - lo - pen stil - le - tjes in zijn hol - le - tje ge - kro - pen

Arendstokje

Zaagdeun c-d-c-a

A - rend-stok - je, a - rend-stok - je, heb je mijn klei - ne jon-gen niet ge - zien Nee mijn - heer hij is

weg - ge - lo - pen stil - le - tjes in zijn hol - le - tje ge - kro - pen

Het is niet nodig om bij het lied Arendstokje te blijven tot de drie versies gekend zijn. Het volgende lied wordt al aangeleerd terwijl Arendstokje bijvoorbeeld pas in de eerste versie gespeeld wordt. Ook dat lied kan dan al in de lage versie gespeeld worden. Zo gaat het ook met de volgende liederen. Terwijl het ene op de blokfluit wordt geleerd, leren we een volgend lied al zingen. De drie versies (lage, midden-, en hoge register) van de liederen worden door elkaar geoefend. Daardoor ontstaat veel afwisseling en wordt het oefenen nooit saai.

Ringel Ringel Reihe

Zaagdeun f-g-f-d

Rin-gel rin-gel Rei - he, sind der Kin-der drei - he, sit-zen un-term

Hol - der - busch und ma - chen al - le husch, husch, husch

Ringel Ringel Reihe

Zaagdeun c-d-c-a

Rin-gel rin-gel Rei - he, sind der Kin-der drei - he, sit-zen un-term

Hol - der - busch und ma - chen al - le husch, husch, husch

Ringel Ringel Reihe

Zaagdeun g-a-g-e

Rin-gel rin-gel Rei - he, sind der Kin-der drei - he, sit-zen un-term

Hol - der - busch und ma - chen al - le husch, husch, husch

Rain, rain, go away

Zaagdeun g-a-g-e

Rain, rain, go a - way. This is mo - ther's wa - shing day.

Come a - gain an - oth - er day.

Rain, rain, go away

Zaagdeun f-g-f-d

Rain, rain, go a - way. This is mo - ther's wa - shing day.

Come a - gain an - oth - er day.

Rain, rain, go away

Zaagdeun c-d-c-a

Rain, rain, go a - way. This is mo - ther's wa - shing day.

Come a - gain an - oth - er day.

Het regent het zegent

Zaagdeun g-a-g-e

Het re - gent het ze - gent de pan-ne - tjes wor - den nat. Daar
kwa - men twee boe - rin - ne - tjes aan, die vie - len op het pad.

Het regent het zegent

Zaagdeun f-g-f-d

Het re - gent het ze - gent de pan-ne - tjes wor - den nat. Daar
kwa - men twee boe - rin - ne - tjes aan, die vie - len op het pad.

Het regent het zegent

Zaagdeun c-d-c-a

Het re - gent het ze - gent de pan-ne - tjes wor - den nat. Daar
kwa - men twee boe - rin - ne - tjes aan, die vie - len op het pad.

Backe Backe Kuchen

Zaagdeun g-a-g-e

Bac - ke bac - ke Ku - chen, der Bäck-ker hat ge - ru - fen. Wer will gu - te Ku - chen ma - chen, der muss ha - ben
sie - ben sa - chen: Ei - er und Schmalz, But - ter und Salz, Milch und Mehl; Saf - fran macht den Ku - chen gehl.

The musical notation is in 4/4 time. The first line contains the first two phrases of the song. The second line contains the remaining phrases, with two triplets marked over the notes for 'Ei - er' and 'But - ter'.

Backe Backe Kuchen

Zaagdeun f-g-f-d

Bac - ke bac - ke Ku - chen, der Bäck-ker hat ge - ru - fen. Wer will gu - te Ku - chen ma - chen, der muss ha - ben
sie - ben sa - chen: Ei - er und Schmalz, But - ter und Salz, Milch und Mehl; Saf - fran macht den Ku - chen gehl.

The musical notation is in 4/4 time. The first line contains the first two phrases of the song. The second line contains the remaining phrases, with two triplets marked over the notes for 'Ei - er' and 'But - ter'.

Backe Backe Kuchen

Zaagdeun c-d-c-a

Bac - ke bac - ke Ku - chen, der Bäck-ker hat ge - ru - fen. Wer will gu - te Ku - chen ma - chen, der muss ha - ben
sie - ben sa - chen: Ei - er und Schmalz, But - ter und Salz, Milch und Mehl; Saf - fran macht den Ku - chen gehl.

The musical notation is in 4/4 time. The first line contains the first two phrases of the song. The second line contains the remaining phrases, with two triplets marked over the notes for 'Ei - er' and 'But - ter'.

In het volgende lied komt er voor het eerst een kwartsprong. Daarbij moeten - in de twee lage versies - drie vingers tegelijk opgeheven worden.

Paardje beslaan

Zaagdeun g-a-g-e

Paard - je be - slaan, wie heeft dat ge - daan? Jan de smed, die

kan dat zo net, die heeft er de ij - zer - tjes on - der - ge - zet

Paardje beslaan

Zaagdeun f-g-f-d

Paard - je be - slaan, wie heeft dat ge - daan? Jan de smed, die

kan dat zo net, die heeft er de ij - zer - tjes on - der - ge - zet

In de hoge versie moeten wijsvinger en duim van de linkerhand tezamen opgelicht worden. De duim van de rechterhand moet daarbij voldoende steun bieden.

Paardje beslaan

Zaagdeun c-d-c-a

Paard - je be - slaan, wie heeft dat ge - daan? Jan de smed, die

kan dat zo net, die heeft er de ij - zer - tjes on - der - ge - zet

De zaag- of kinderdeun breiden we nu uit met de onderkwart. Drie vingers tezamen oplichten of neerzetten komt nu regelmatig aan bod. Bij het neerzetten steeds aan de onderste neer te zetten vinger denken, de twee andere volgen dan wel.

En mevrouw van Rozendaal

Grote tertsdeun met onderkwart d --- g-a-h(b)

En me - vrouw van Ro - zen - daal die had vier ju - ju - ju - tjes. Een koet - sier in
 blau - we rok, met een roo - ie kraag er op. En me - vrouw van Ro - zen - daal die
 had vier ju - ju - ju - tjes.

En mevrouw van Rozendaal

Grote tertsdeun met onderkwart c --- f-g-a

En me - vrouw van Ro - zen - daal die had vier ju - ju - ju - tjes. Een koet - sier in
 blau - we rok, met een roo - ie kraag er op. En me - vrouw van Ro - zen - daal die
 had vier ju - ju - ju - tjes.

De vastenavond die komt aan

Grote tertseun met onderkwart d---g-a-h(b)

De vas-ten - a - vond die komt aan, ho man ho. Geef mij een
koe - ken - bak uit de pan, ho man ho!

The musical notation consists of two staves. The first staff is in 6/8 time, with a key signature of one flat (B-flat). It features a melody with a sequence of notes: D4, E4, F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'De vas-ten - a - vond die komt aan, ho man ho. Geef mij een'. The second staff is in 9/8 time, with a key signature of one flat. It features a melody with notes: D4, E4, F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'koe - ken - bak uit de pan, ho man ho!'.

De vastenavond die komt aan

Grote tertseun met onderkwart c---f-g-a

De vas-ten - a - vond die komt aan, ho man ho. Geef mij een
koe - ken - bak uit de pan, ho man ho!

The musical notation consists of two staves. The first staff is in 6/8 time, with a key signature of one flat (B-flat). It features a melody with a sequence of notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'De vas-ten - a - vond die komt aan, ho man ho. Geef mij een'. The second staff is in 9/8 time, with a key signature of one flat. It features a melody with notes: C4, D4, E4, F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'koe - ken - bak uit de pan, ho man ho!'.

Mieke hou je vast

pentatoniek f-g-a-c

Mie-ke hou je vast aan de tak-ken van de bo - men, Mie-ke hou je
vast aan de tak - ken van de mast. Als Mie - ke valt, dan
valt z'in 'twa - ter, als Mie-ke valt dan valt z'in 'tnat.

The musical notation consists of three staves. The first staff is in 4/8 time, with a key signature of one flat (B-flat). It features a melody with notes: F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'Mie-ke hou je vast aan de tak-ken van de bo - men, Mie-ke hou je'. The second staff is in 4/8 time, with a key signature of one flat. It features a melody with notes: F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'vast aan de tak - ken van de mast. Als Mie - ke valt, dan'. The third staff is in 4/8 time, with a key signature of one flat. It features a melody with notes: F4, G4, A4, Bb4, C5, D5, E5, F5, G5, A5, Bb5, C6, D6. The lyrics are: 'valt z'in 'twa - ter, als Mie-ke valt dan valt z'in 'tnat.'.

Mieke hou je vast

Pentatoniek g-a-h(b)-d

Musical score for 'Mieke hou je vast' in G pentatonic scale (4/8 time). The score consists of three staves of music with Dutch lyrics underneath. The first staff begins with a treble clef and a 4/8 time signature. The melody is written in a simple, folk-like style. The lyrics are: 'Mie-ke hou je vast aan de tak-ken van de bo - men, Mie-ke hou je vast aan de tak - ken van de mast. Als Mie - ke valt, dan valt z'in 'twa - ter, als Mie-ke valt dan valt z'in 'tnat.'

Mieke hou je vast

Pentatoniek c-d-e-g

Musical score for 'Mieke hou je vast' in C pentatonic scale (4/8 time). The score consists of three staves of music with Dutch lyrics underneath. The first staff begins with a treble clef and a 4/8 time signature. The melody is written in a simple, folk-like style. The lyrics are: 'Mie-ke hou je vast aan de tak-ken van de bo - men, Mie-ke hou je vast aan de tak - ken van de mast. Als Mie - ke valt, dan valt z'in 'twa - ter, als Mie-ke valt dan valt z'in 'tnat.'

Ikkeltje kramikkeltje

Pentatoniek f-g-a-c

Ik - kel - tje kra - mik - kel - tje kwam aan - ge - lo - pen, Ik - kel - tje kra - mik - kel - tje kwam aan - ge -

gaan. Daar kwa - men twee paar boe - ren, paar boe - ren, paar boe - ren, daar kwa - men twee paar

boe - ren al op mijn weg - je staan. Ze de - den al van zul - ke, van zul - ke, van zul - ke, ze

de - den al van zul - ke al op mijn weg - je staan. 'tIs ge - daan.

Ikkeltje kramikkeltje

Pentatoniek g-a-h(b)-d

Ik - kel - tje kra - mik - kel - tje kwam aan - ge - lo - pen, Ik - kel - tje kra - mik - kel - tje kwam aan - ge -

gaan. Daar kwa - men twee paar boe - ren, paar boe - ren, paar boe - ren, daar kwa - men twee paar

boe - ren al op mijn weg - je staan. Ze de - den al van zul - ke, van zul - ke, van zul - ke, ze

de - den al van zul - ke al op mijn weg - je staan. 'tIs ge - daan.

Ikkeltje kramikkeltje

Pentatoniek c-d-e-g

Ik - kel - tje kra - mik - kel - tje kwam aan - ge - lo - pen, Ik - kel - tje kra - mik - kel - tje kwam aan - ge -

gaan. Daar kwa - men twee paar boe - ren, paar boe - ren, paar boe - ren, daar kwa - men twee paar

boe - ren al op mijn weg - je staan. Ze de - den al van zul - ke, van zul - ke, van zul - ke, ze

de - den al van zul - ke al op mijn weg - je staan. 't's ge - daan.

In het volgende lied moeten voor het eerst 4 vingers tegelijk op- en neergaan om een kwint te spelen. De stijgende kwint is gemakkelijker te spelen dan de dalende kwint. Het tweede deel van dit lied kan gezongen of gespeeld worden.

'k Heb twee roosjes in mijn hand

Prepentatoniek g-a-g-e-c

'k Heb twee roos - jes in mijn hand, aan wie zal ik die ge - ven?

Al wie dicht bij mij zal staan, zal ik die roos - jes ge - ven.

Vanaf hier alleen zang
O mooi - e vrouw geef mij die hand van

jou, die roos - jes zijn voor jou, me - vrouw.

Het tweede deel van het lied wordt in deze versie alleen gezongen, niet op de blokfluit gespeeld. Later kan dat wel, als de kinderen voldoende zacht kunnen aanblazen en de grepen voor de hoge mi (e) en hoge fa (f) geleerd hebben.

'k Heb twee roosjes in mijn hand

Prepentatoniek c-d-c-a-f

'kHeb twee roosjes in mijn hand, aan wie zal ik die ge-ven?
 Al wie dicht bij mij zal staan, zal ik die roosjes ge-ven.
Vanaf hier alleen zang
 O mooiste vrouw geef mij die hand van
 jou, die roosjes zijn voor jou, me-vrouw.

Opletten bij de dalende kwint op het einde van het volgende lied: vier vingers tegelijk neerzetten.

Als Jezuke door de boomgaard ging

Prepentatoniek g-a-g-e-c

Als Je-zu-ke door de boom-gaard ging, hij had zijn schooi-ke vol lek-ker-ding, hij
 deel-de mij, ik was zo blij. "Dan-ke Je-zu-ke", zei-den wij.

Als Jezuke door de boomgaard ging

Prepentatoniek c-d-c-a-f

Musical notation for the song 'Als Jezuke door de boomgaard ging'. The score is written in 6/8 time and consists of two staves. The first staff contains the melody with lyrics: 'Als Je-zu - ke door de boom - gaard ging, hij had zijn schooi - ke vol lek - ker-ding, hij'. The second staff continues the melody with lyrics: 'deel - de mij, ik was zo blij. "Dan - ke Je - zu - ke", zei - den wij.'

Het tweede deel van het nu volgende lied kan in deze lage ligging ook op de blokfluit gespeeld worden. Maar let op, in dat tweede deel komt er een sextsprong: vijf vingers tegelijk omhoog!

Witte zwanen, zwarte zwanen

Prepentatoniek g-a-g-e-c

Musical notation for the song 'Witte zwanen, zwarte zwanen'. The score is written in 4/4 time and consists of four staves. The first staff contains the melody with lyrics: 'Wit - te zwa - nen, zwar - te zwa - nen, wie gaat er mee naar'. The second staff continues the melody with lyrics: 'En - ge-land va - ren? En - ge-land is ge - slo - ten, de'. The third staff is marked 'Vanaf hier alleen zang' and contains the lyrics: 'sleu-tel is ge - bro - ken. Is er dan geen smid in't land, die de sleu-tel'. The fourth staff concludes the melody with lyrics: 'ma - ken kan. Laat door - gaan, laat door - gaan, wie ach - ter is moet voor - gaan.'

Het tweede deel van het lied in de nu volgende hoge ligging spelen we (voorlopig) niet op de blokfluit.

Witte zwanen, zwarte zwanen

Prepentatoniek c-d-c-a-f

Wit - te zwa - nen, zwar - te zwa - nen, wie gaat er mee naar

En - ge-land va - ren? En - ge-land is ge - slo - ten, de

vanaf hier alleen zang

sleu-tel is ge - bro - ken. Is er dan geen smid in't land, die de sleu-tel

ma - ken kan. Laat door - gaan, laat door - gaan, wie ach-ter is moet voor - gaan.

Zijn we de eerste week van september begonnen met blokfluit leren spelen, dan zijn we in de tweede helft van oktober aan het volgende lied gekomen: *Goede lieden, wilt mij aanhoren*. Het kan door alle kinderen van de school op de blokfluit gespeeld worden op het feest van Sint-Maarten (11 november).

Vanaf nu kunnen alle diatonische liederen met een tessituur tussen de lage do (c^{''}) en de hoge re (d^{'''}) gespeeld worden. De hoge mi (e^{'''}) en de hoge fa (f^{'''}) voegen we later pas toe.

De fa-kruis (fis^{''}) en de si-mol (b^{''} of bes^{''}) komen er in de loop van het eerste jaar blokfluit spelen ook nog bij.

Goede lieden

Prepentatoniek g-a-g-e

Goe - de lie - den, wilt mij aan - ho - ren. Mid - der-nacht slaat het op de to - ren.
'tIs de klok van 'tnach - te - lijk uur. Dooft nu het licht en
dooft nu het vuur. Bidt voor d'ar - me zie - len.

Goede lieden

Prepentatoniek c-d-c-a

Goe - de lie - den, wilt mij aan - ho - ren. Mid - der-nacht slaat het op de to - ren.
'tIs de klok van 'tnach - te - lijk uur. Dooft nu het licht en
dooft nu het vuur. Bidt voor d'ar - me zie - len.